

Codul etic al evaluatorului Inclusiv note explicative

Revizia I, 2019

Preambul

Acest document stabilește un cod de etică pentru evaluatorii intervențiilor publice (de aici înainte - 'Codul').

Capitolul I: Dispoziții Generale

Art. 1 - Obiective

Codul listează principiile și regulile de comportament aparținând activităților profesionale ale evaluatorilor intervențiilor publice.

Art. 2 - Subiecții

Toți evaluatorii intervențiilor publice vor respecta prevederile Codului. Acestea se aplică tuturor evaluatorilor, chiar dacă sunt sau nu membri ai unei rețele de evaluatori sau ai comunității profesionale de evaluatori din România, așa cum acestea pot fi recunoscute sau reglementate prin lege.

Evaluatorii sunt toate persoanele fizice sau juridice - indiferent de profesiunea, sarcinile și responsabilitățile sau statutul lor - care realizează evaluări ale intervențiilor publice.

Art. 3 - Scopul

Scopul acestui Cod este acela de a stabili un cadru etic pentru desfășurarea evaluărilor intervențiilor publice în condiții de transparență, imparțialitate și eficiență, sporind în acest fel credibilitatea și acceptarea publică a unor astfel de evaluări.

Capitolul II: Principii și reguli de comportament

Art. 4 -Principii

Evaluatorii intervențiilor publice se vor ghida după următoarele principii:

- a. Independență;
- b. Competență (aplicarea abilităților);
- c. Integritate;
- d. Obiectivitate/Onestitate;
- e. Transparență;
- f. Confidențialitate;
- g. Neutralitate;
- h. Protejarea interesului public;

- i. Imparțialitate;
- j. Respect pentru oameni;
- k. Etică/Moralitate
- l. Binele comun și echitatea;
- m. Analiză sistematică;

Art. 5 - Independența

Evaluatorii vor fi independenți de orice interese profesionale și financiare incompatibile cu integritatea și obiectivitatea lor. Evaluatorii vor lua toate măsurile necesare pentru a se asigura că sunt percepuți ca fiind independenți de către orice observator rezonabil.

În spiritul acestui Cod, va fi considerat observator rezonabil orice terță parte fără rea intenție și fără un interes direct în constatările evaluării.

Art. 6 - Competență (aplicarea abilităților)

Evaluatorii vor avea și aplica experiența, cunoașterea și abilitățile necesare pentru activitatea de evaluare în care se angajează. Acolo unde experiența, cunoașterea și abilitățile necesare sunt stabilite de legislația în vigoare sau de către statutele rețelei de evaluatori din România, evaluatorii vor respecta prevederile acestei legislații sau ale acestor statute.

Art. 7 - Integritatea

Evaluatorii vor anunța - pe o bază ex ante sau, în orice caz, imediat ce conștientizează acest lucru - orice funcții sau relații pe care le au, care îi pot aduce în situația conflictului de interese sau care pot crea, în opinia unui observator rezonabil, aparența unui conflict de interese.

Evaluatorii își vor îndeplini activitatea de evaluare cu atenția cuvenită și vor raporta în mod onest și într-o manieră nepărtinitoare asupra constatărilor la care au ajuns.

Art. 8 - Obiectivitate/Onestitate

Evaluatorii se vor asigura că recomandările, constatările și concluziile lor au o bază faptică într-o documentație care le-a fost făcută accesibilă cu scopul evaluării sau al interviurilor cu factorii interesați, fără să se teamă sau fără să favorizeze unele influențe externe.

În procesul de raportare, evaluatorii vor evita recomandările nesuținute de concluzii, precum și concluziile nesuținute de constatările sau de bază faptică.

Art. 9 - Transparența

Metodologia și rezultatele evaluărilor intervențiilor publice, precum și rapoartele finale ale acestor evaluări sunt bunuri publice, într-un format agreat de autoritatea responsabilă.

Art. 10 - Confidențialitatea

În ciuda principiului transparenței expus mai sus, evaluatorii își vor lua toate precauțiile rezonabile pentru a se asigura că constatările și concluziile evaluării, precum și informațiile și documentația pe care ele se bazează, nu conduc la persoane sau reprezentanți individuali ai unor entități având un interes în evaluare sau care au fost consultate în cursul evaluării.

Art. 11 - Neutralitate

Evaluatorii își vor exercita sarcinile profesionale într-o manieră neutră din punct de vedere politic și independentă de orice tip de influențe politice și nu vor manifesta, explicit sau implicit, vreo opinie politică. Principiul neutralității nu interzice apartenența evaluatorului la vreun partid politic.

Art. 12 - Protejarea interesului public

Evaluatorii vor fi motivați și îndrumați de dorința de a proteja interesul public, ținând cont și echilibrând diversitatea de interese și valori în evaluare.

Art. 13 - Imparțialitate

Evaluările trebuie să fie imparțiale. Imparțialitatea contribuie la credibilitatea evaluărilor independente și descentralizate și contribuie la evitarea sau neutralizarea prejudecăților în constatări, analize și concluzii¹.

Eliminarea prejudecăților și maximizarea obiectivității evaluatorului sunt esențiale pentru credibilitatea evaluării și pentru contribuția acesteia la cunoaștere.

Art. 14 - Respect pentru oameni

Evaluatorii respectă securitatea, demnitatea și valoarea de sine a respondenților, a participanților la program, a clienților și a altor părți interesate cu care interacționează².

- Să străduiesc să înțeleagă și să trateze în mod corect gama de perspective și interese pe care indivizii și grupurile le aduc la evaluare, inclusiv cele care nu sunt de obicei incluse sau sunt opuse.
- Respectă etica profesională, standardele și regulamentele profesionale actuale (inclusiv consimțământul informat, confidențialitatea și prevenirea daunelor) aferente participanților la evaluare.
- Se străduiesc să maximizeze beneficiile și să reducă riscurile sau daunele inutile pentru grupurile și persoanele asociate cu evaluarea.
- Se asigură că cei care contribuie cu date și informații fac acest lucru de bună voie și că au cunoștințe și oportunități de a obține beneficii ale evaluării.

Art. 15 - Etică/Moralitate

Evaluarea nu ar trebui să reflecte interesele personale sau sectoriale. Evaluatorii trebuie să aibă integritate profesională, să respecte drepturile instituțiilor și persoanelor fizice de a oferi informații confidențiale și să fie sensibili la credințele și obiceiurile mediilor sociale și culturale locale³. În plus, interacțiunea cu participanții în procesele de evaluare va fi una adecvată și respectuoasă, respectând principiile confidențialității și anonimatului⁴.

¹ UNDP 2011, *The Evaluation Policy of UNDP*, p.3.

² AEA 2018 Updated Guiding Principles, p. 4.

³ UNEG Norm 11, paras. 11.1 and 11.2.

⁴ UNEG, *Norms and Standards for Evaluation*, 2017. p.21.

Art. 16 - Bunul comun și echitatea

Evaluatorii se străduiesc să contribuie la binele comun și la avansarea unei societăți echitabile și corecte⁵.

- Recunoașterea și echilibrarea intereselor clientului, a altor părți interesate și a bunului comun, protejând totodată integritatea evaluării.
- Identificarea și depunerea eforturilor pentru a aborda potențialele amenințări ale evaluării la binele comun, mai ales atunci când interesele specifice ale părților interesate sunt în conflict cu obiectivele unei societăți democratice, echitabile și corecte.
- Identificarea și depunerea eforturilor pentru a aborda riscurile potențiale ale evaluării de a exacerba dezavantajele istorice sau inechitatea.
- Promovarea transparenței și a schimbului activ de date și constatări, în scopul accesului echitabil la informații în forme care respectă oamenii și onorează promisiunile de confidențialitate.
- Reducerea prejudecăților și potențialelor dezechilibre de putere care pot apărea ca urmare a contextului evaluării.

Art. 17 - Cercetare sistematică

Evaluatorii efectuează cercetări bazate pe date, care sunt temeinice, metodice și relevante din punct de vedere contextual.

- Evaluatorii trebuie să respecte cele mai înalte standarde tehnice corespunzătoare metodelor utilizate în cadrul evaluării, având în vedere resursele disponibile.
- Evaluatorii trebuie să exploreze cu părțile interesate principalele limite și puncte forte ale întrebărilor de evaluare și abordările care ar putea fi utilizate pentru a răspunde la aceste întrebări.
- Evaluatorii trebuie să comunice cu exactitate metodele și să detalieze suficient abordările, pentru a le permite celorlalți să înțeleagă, să interpreteze și să critice lucrarea.
- Evaluatorii trebuie să clarifice limitele evaluării și rezultatele acesteia.
- Evaluatorii trebuie să discute în moduri contextuale, valorile, ipotezele, teoriile, metodele, rezultatele și analizele care afectează în mod semnificativ interpretarea constatărilor de către evaluator.
- Evaluatorii trebuie să ia în considerare implicațiile etice ale utilizării tehnologiilor emergente în practica de evaluare.

Capitolul III: Dispoziții finale

Art. 13 - Monitorizarea respectării principiilor

Monitorizarea respectării Codului de către evaluatori va fi responsabilitatea unei persoane fizice, a unei asociații de persoane fizice sau a unei persoane juridice numite de Ministerul responsabil cu evaluarea, prin direcția desemnată.

Art. 14 - Sancțiuni

Încălcarea unei prevederi a Codului va constitui subiectul uneia din următoarele sancțiuni, la discreția persoanei fizice sau juridice la care s-a făcut referire la Art. 13:

- a) mustrare scrisă;
- b) suspendare temporară din activitățile de evaluare; sau
- c) excluderea din comunitatea profesională de evaluare.

⁵ AEA 2018 Updated Guiding Principles, p.4.

Forma precisă a acestor sancțiuni va fi determinată de către Ministerul responsabil cu evaluarea, prin direcția desemnată.

ANEXĂ 1 - NOTE EXPLICATIVE LA CODUL ETIC

Prezenta Anexă urmărește furnizarea unei clarificări a principiilor și regulilor de comportament menționate în Capitolul II al Codului Etic. Acolo unde este posibil, sunt furnizate exemple care ar putea să ilustreze modul practic de aplicare al acestor principii și reguli.

Este de menționat că acest Cod se aplică numai persoanelor fizice și juridice care realizează evaluări și nu managerilor evaluării. Cei din urmă, fiind în mod particular funcționari publici, se supun legislației care reglementează statutul funcționarilor publici în vigoare. În mod normal, managerii evaluării ar trebui să fie garanții spiritului acestui Cod.

Independența

Între altele, independența evaluatorului presupune faptul că acesta nu poate realiza vreo evaluare a unei intervenții publice în care el/ea a avut vreo implicare în oricare dintre etapele acestei intervenții: fie de design, fie de planificare, fie de implementare (inclusiv audit și control financiar).

Independența evaluatorului mai presupune și faptul că acesta/aceasta nu ar trebui să se lase influențat în formularea constatărilor sale de către un câștig real sau potențial (sub formă bănească sau sub orice altă formă) prezent sau viitor.

Este, de aceea, nerecomandat ca un evaluator să accepte realizarea unei evaluări pentru o entitate pentru care el/ea a lucrat în trecut. O perioadă minimă de doi ani ar trebui să treacă înainte de a accepta orice astfel de sarcină.

Evaluările și evaluatorii au tendința de a atrage critici. Ceea ce este normal, dar trebuie în același timp recunoscut faptul că astfel de critici sunt adesea exprimate de părți interesate în constatările și recomandările unei anumite evaluări. Astfel de părți interesate nu pot fi considerate 'observatori rezonabili'.

În cazuri de mare interes public, presa ar putea fi interesată în rezultatul evaluării. Nu toți membrii presei pot fi considerați 'observatori rezonabili', oricât de laudabile ar fi eforturile presei în expunerea abuzurilor.

Acuzațiile legate de lipsa de independență a evaluatorilor trebuie abordate cu seriozitate, dar și cu prudență și circumspecție.

Competența

În legislația română nu există până acum o profesiune care să poarte denumirea de 'evaluator de intervenții publice'. Și chiar dacă ar exista, evaluările vor fi de cele mai multe ori realizate de profesioniști care dețin experiență, competențe și abilități în diferite domenii, decât de evaluatori cu „normă întreagă”. Motivul este de regăsit parțial în faptul că domeniile intervențiilor publice sunt foarte variate în ceea ce privește calificările necesare. În plus, cei mai mulți experți capabili să facă evaluări, realizează această activitate de evaluare, pe lângă profesiunea de bază. Foarte puțini profesioniști se bazează numai pe activitatea de evaluare pentru a-și acoperi programul de lucru. Mai

mult decât atât, cei mai mulți profesioniști doresc să limiteze implicarea lor în activitatea de evaluare pentru a nu pierde contactul cu activitatea lor de bază.

Ceea ce înseamnă că selectarea expertului calificat pentru a îndeplini activitatea de evaluare poate fi un exercițiu destul de dificil pentru managerii evaluării.

Pe de altă parte, evaluatorii trebuie să-i convingă pe managerii evaluării că au experiența, cunoașterea și abilitățile necesare pentru o anumită sarcină de evaluare. Dacă evaluatorul are numai o parte dintre aceste calități, el/ea nu ar trebui să accepte sarcina de evaluare sau ar trebui să sugereze managerului evaluării să angajeze experți cu experiență suplimentară. Dacă aceștia nu sunt disponibili sau managerul evaluării consideră că sunt implicate costuri prea mari, evaluatorul trebuie să renunțe la sarcină.

Integritate

Înainte de acceptarea oricărei sarcini, evaluatorii sunt obligați să ia în considerare posibilitatea de a se afla într-o situație de conflict de interese din cauza funcțiilor sau relațiilor trecute, prezente sau viitoare.

Legislația română folosește termenul de ‘evaluator’, dar acesta se aplică la ceea ce în alte jurisdicții s-ar desemna prin ‘taxator’, ‘asesor’, ‘examinator’, ‘broker’ și alte funcții similare.

Astfel de funcții sau relații ar putea să includă fără să fie limitate la: (a) implicarea (ca proprietar, angajat sau subcontractor) în (asigurarea) finanțării, conceperii, planificării și implementării intervențiilor ce urmează a fi evaluate; (b) apartenența la o entitate implicată în însărcinarea, aprobarea, reglementarea în orice fel a intervenției luate în considerare de evaluare; (c) deținerea statutului de ‘funcționar public’ în orice calitate direct sau indirect legată de proiect; și (d) în unele cazuri, implicarea în monitorizări anterioare ale intervențiilor avute în vedere.

Acolo unde există posibilitatea unui conflict de interese, evaluatorii trebuie să renunțe la sarcină.

Evaluatorii ar trebui să-și îndeplinească activitatea de evaluare folosind minimum de resurse și toate abilitățile și competențele pe care le au la dispoziție. Evaluatorii trebuie să facă în așa fel ca rapoartele lor să fie trimise clientului la termenii limită stabiliți de contract.

În plus, evaluatorii trebuie să îndeplinească activitățile de constatare a faptelor și formulare a concluziilor și recomandărilor fără a se teme sau favoriza, fără a omite constatări, concluzii sau recomandări potențial neplăcute, fără să le prezinte într-o manieră pozitivă sau mai favorabilă decât ar îndreptăți faptele.

Obiectivitate

O slăbiciune comună a experților care se angajează în evaluări este aceea că se lasă conduși de propria experiență trecută. Ei își proiectează propria cunoaștere și experiență în evaluarea pe care o fac asupra unei intervenții. Acest lucru ar trebui evitat, din cauza faptului că circumstanțele care definesc intervențiile publice ar putea să fie foarte diferite.

Evaluatorii ar trebui să examineze cu atenție documentația relevantă pentru o înțelegere adecvată a intervenției, inclusiv schițele succesive ale documentelor de elaborare și planificare, contracte aplicabile (inclusiv condițiile specifice și generale ale contractului), modalitățile de achiziție proprii intervenției (inclusiv legislația aplicabilă de achiziție),

termenii de referință, specificațiile tehnice, precum și orice documentație strategică și publică de bază. În multe cazuri, nu toată documentația relevantă poate fi furnizată evaluatorilor în limitele unor costuri rezonabile. În acele cazuri, evaluatorii ar trebui să specifice acest fapt în raportul de evaluare.

În limita bugetului și a implementării evaluării, evaluatorii ar trebui, oricând este posibil, să-și testeze înțelegerea corectă a situației informându-se din mai multe - și diferite - surse de informare asupra aceleiași chestiuni (i.e. prin ‘triangulare’).

Evaluatorii ar trebui să fie echilibrați în cercetarea lor, acordând o atenție specială luării în considerare oricare opinii diferite sau documentării asupra oricăror opinii diferite ale părților interesate. Atitudinea echilibrată în cercetarea și înregistrarea constatărilor nu trebuie să-i facă însă pe evaluatori să fie la fel de ‘echilibrați’ în concluziile și recomandările lor. Din contră, evaluatorii ar trebui - oricând ar fi necesar și posibil - să formuleze acțiuni și remedii corective care implică opțiuni care ar putea sau nu să fie împărtășite de toți factorii interesați.

Evaluatorii ar trebui să se asigure că raportul de evaluare stabilește o legătură clară și verificabilă între constatări și concluzii, pe de o parte, și concluzii și recomandări, pe de altă parte. Fiecare recomandare ar trebui să se bazeze pe o concluzie. Fiecare concluzie ar trebui să-și aibă fundamentul într-un fapt documentat. Ceea ce nu înseamnă că evaluatorii nu pot să tragă concluzii atunci când baza faptică nu este chiar atât de solidă. În acele cazuri, evaluatorii ar trebui să scoată în evidență carențele bazei faptică și să sublinieze argumentele pe care se sprijină concluziile.

Transparența

Evaluatorii ar trebui să fie conștienți și să-i facă și pe factorii interesați conștienți că recomandările, concluziile și constatările evaluării sunt - în principiu - bunuri publice și că, deci, ar trebui să fie accesibile publicului, inclusiv presei. În practică, managerul evaluării ar putea dori să determine în ce măsură și formă constatările, concluziile și recomandările oricărei evaluări să fie făcute publice.

Prin urmare, fără acordul explicit al managerului evaluării, evaluatorii nu ar trebui să facă publică nicio constatare, concluzie sau recomandare a raportului de evaluare. Evaluatorii nu sunt ‘gardienii’ transparenței și nu le este permis să-și fixeze propriile criterii de transparență.

În cazurile în care managerul evaluării și părțile interesate se împotrivesc să dea publicității constatările, concluziile și recomandările evaluării din motive netemeinice sau ilegale, evaluatorii pot să recurgă la procedurile de informare (whistle blower) în vigoare.

Confidențialitate

Constatările, concluziile și recomandările evaluării sunt bine fundamentate numai dacă părțile interesate care furnizează evaluatorilor informația solicitată pot fi asigurate că observațiile lor vor beneficia de confidențialitate. În mod special, evaluatorii ar trebui să se asigure că anumite afirmații din raportul de evaluare (atât scrise cât și verbale) nu pot fi atribuite niciunei persoane sau entități.

Câteodată evaluatorii nu pot evita să furnizeze informații unor persoane (cum ar fi personalul secretarial sau managerial) din cadrul unei anumite organizații, informații care ar putea fi atribuite unei anumite persoane din cadrul aceleiași organizații. În acest sens, personalul secretarial sau managerial în cauză trebuie să fie supus aceleiași obligații de confidențialitate ca evaluatorul.

Evaluatorii care nu reușesc să asigure confidențialitatea ar putea fi supuși sancțiunilor legale și plății pagubelor în conformitate cu legislația în vigoare.

Obligația de a asigura confidențialitatea nu expiră în urma finalizării unei activități de evaluare. Astfel, confidențialitatea ar trebui asigurată pentru perioada minimă stabilită de legislația în vigoare.

Neutralitatea

Evaluatorii nu vor permite ca propriile convingeri politice sau apartenența la un partid politic să le influențeze abordarea oricărei activități de evaluare sau propriile constatări, concluzii și recomandări. A permite acest lucru va discredita reputația personală a evaluatorilor și reputația profesiei de evaluator în general.

Evaluatorii ar trebui să se renunțe la activitatea de evaluare dacă obiectul, subiectul, aria de acoperire sau metodologia acelei activități de evaluare ar putea să ofere unui observator rezonabil motive pentru a deduce existența unui conflict de interese pe motiv de afiliere sau convingere politică.

Evaluatorii ar trebui să acorde o atenție specială ca recomandările, concluziile și constatările lor să nu fie influențate de orice fel de discriminare pe bază de naționalitate, sex, rasă, religie, descendență de familie sau orice alt fel de particularitate protejată de lege.

Protejarea interesului public

Evaluatorii îndeplinesc un serviciu public în termenii cadrului de reglementare în vigoare aferent evaluării. Serviciul aparține în special obligațiilor părții române din cadrul așa-numitului *acquis comunitar*, în special în ceea ce privește managementul financiar sănătos al intervențiilor finanțate din bani publici.

Prin urmare, interesele într-o activitate de evaluare ar putea să depășească entitatea care contractează serviciul de evaluare sau entitatea sau entitățile supuse evaluării.

Evaluatorii vor depune eforturi pentru a-și forma o perspectivă asupra interesului public implicat în orice serviciu de evaluare și își vor fundamenta abordarea evaluării pe această perspectivă. În cadrul raportării, evaluatorii își vor expune perspectiva asupra interesului public general implicat în orice evaluare în preambulul capitolului care tratează cadrul general al evaluării.

Evaluatorii sunt obligați să echilibreze interesele managerului evaluării, ale subiecților evaluării și ale propriei lor perspective asupra interesului public general. Acolo unde va fi necesar, evaluatorii ar trebui să discute orice conflicte între aceste interese cu managerul evaluării în cadrul unui efort de a conștientiza existența oricărui conflict în procesul de raportare al rezultatelor evaluării.

Confidențialitatea

Desigur, evaluatorii sunt întotdeauna liberi - ca cetățeni cu rol de arbitru - să atragă atenția asupra problemelor arzătoare care implică un comportament ilicit.

Informatorii sunt persoanele care, aflând despre unele practici ilegale la locul de muncă de exemplu, informează autoritățile relevante asupra acestor practici în mod direct, trecând peste superiorii atunci când le este frică de repercursiuni pentru abuz în raportare. *Acquisul comunitar* cuprinde reglementări care protejează identitatea și statutul informatorilor.